

samo dejanje, to se pravi tisti nazor, ki ima več plodne in prožne, aktivne in osvaja- jajoče življenske sile v sebi. Na svetu zmagujejo samo nazori, katerih pot je za- znamovana s krvjo žrtev vernih pristašev in gorečih mučenicov; zmagujejo samo nazori, ki so za človeka in ne proti njemu. In v današnjem tako zaostrenem, in kdo ve, če res tako nujnem spopadu obeh navedenih nazorskih svetov bo na kraju krajev — to množice nagonsko prav dobro slutijo — odločil samo oni nazor, ki ima v sebi več tiste magične sile, da so ljudje sposobni žrtvovati zanj vse svoje koristi, pa naposled celo svoje življenje.

Če pa s tega zrelišča pogledamo današnjo družbo, se nam odkrije presenetljiv paradoks, ki kaže, kako malo se v današnjem praktičnem življenju množic krijeta oba nazora. Vidimo, da so idealistično usmerjene množice dandanes prav tako zmaterializirane kakor materialistično orientirane; da se dostikrat celo pri njih voditeljih ne krije njih nazor z njih praktičnim življenjem. Kako se besedniki teh množic često vdajajo lagodnemu in tako sodobnemu oportunistu, pozabljaajoč, da je vprav oportunistem najbolj smrtonosen črv za vsak nazor; kako čudno slepi so za neodložljive nujnosti časa, kako brezčutni za razbolele rane množic, kako vi- sokodušni v besedah, kako skopi v dejanjih! Na drugi strani pa materialistično usmerjene množice, ki so po mnenju njih nasprotnikov (posebno pri nas!) itak samo čreda brezdušnih bestij, pokončevalcev družbe, rušilcev držav, brezredna tolpa in drhal. To „tolpo in drhal“ vidimo, kako trpi, gine mučena in trpinčena, umira za svoja načela. Za kakšna načela? Za načela svojih zločinskih nagnjenj, pravijo nasprotniki, iz živalskega pohlepa, da bi si prisvojila čim večji kos kruha na svetu, tako pravijo. Ali pa je mogoče, da bi človek trpel nečloveške muke in končno dal tudi svoje življenje iz takih nagibov. To bi bil psihološki nesmisel. Ali ni verjetneje, da vodijo te materialistične množice v muke in umiranje višji in plemenitejši nagibi, da nosijo v sebi nesmrtni sen vseh dragocenih ljudi in duhov na svetu, sen o pravičnejšem in pravilnejšem redu na zemlji na temelju modrega prastarega biblijskega izreka o delu in hrani. In ta nesmrtni sen in ta živa vera bi morala družiti — tako bi človek sodil — vse množice sveta, ne pa jih razdvajala. In resnično jih more razdvajati danes samo nekdo, ki je usodno slep za deroči tok sodobne misli, ki blodi kot tujec po realnem svetu, ki blodno meni, da je prvo nazor in drugo življenje in ne, da je vsak nazor samo služabnik življenja. In tako se nam ves današnji tako napihnjeni razkol in spopad dveh miselnih svetov na vse zadnje razodene kot nesporazum dveh svetov — sveta lagodne fikcije in utvare in pa sveta mučne in trde realnosti. Zakaj nazor je malo, dejanje je vse.

To tako preprosto in samoumevno resnico je, menim, treba ugotoviti s pro- stodušno in nepristrano odkritostjo in pravičnostjo, posebno v današnjem času mno- gega potvarjanja, velikega hinavstva, poniglavega strahopetstva in premnogih laži.

F. Albrecht.

Književni pregled

Glosa h Kranjčevi knjigi „Os življenja“

To-le pisanje ob Kranjčevem romanu ne izvira iz nekih estetskih ali pa celo polemičnih osnov. Z njim bi hotel samo poudariti dvoje misli, ki ste me vznemirjali ves čas, odkar sem bil delo prebral. Obe sta z navadno literarno kritiko le malo v rodu. Prva morebiti vendarle bolj, druga pa nedvomno manj.

V dobi politične diktature se je zgodil v notranjosti našega kulturnega in narodovega življenja razmeroma pomemben dogodek. Porodil se je nov val mla- dine, ki je pljusknil preko starejših generacij tako rekoč neopaženo. Ne moremo

še danes spoznati njegove oblike in vsebine, saj je njemu samemu še tuje to, kar ga dviga in nosi. Občutimo samo veselje, da je telo našega naroda ostalo rodovitno. Tudi njegova duša je ostala zdrava, kajti nekatera dela bodisi umetnostna bodisi politična ali socialna novega rodu kažejo, da so vzrasla iz takšnih globin ljudskega življenja, v kakršne starejšim ni bilo dano stopiti, čeprav so jih slutili in videli.

Resnični ponos nas navdaja, ko čutimo, kako se na naša upogla pleča vzpenja nekdo, ki je še ves „pravokoten na duši in telesu“. V megleni zahrbtnosti preteklega desetletja se nam je zdelo, da smo poslednji nosilci in branilci sladke in vendar tako grenke slovenske dediščine, da je to, kar je pred nami, tolpa biričev, kockajoča pod križem za kraljevski plašč matere Slovenije, za nami pa drvi čreda avtomatov, brez srca in besede.

Danes, ko prodira preko in mimo nas nov mladinski val, smo srečni. Nič ne de, če padajo njegovi prvi udarci po nas, saj smo jim najbližji. Naj se izurijo za hujše naloge! Naši neuspehi naj jim bodo kažipot v življenje.

Nimam pravice niti pooblastila, da jo branim oziroma da sploh govorim v imenu naše prve povojne generacije in njenih epigonov. Samo na robu Kranjčeve knjige bi rad zapisal mlajšim v spomin nekaj osnovnih črt iz duhovnega življenja neposrednih prednikov.

Naš pogled je bil uprt v človeka. (Nehote bi bil kmalu zapisal poslednjo besedo z veliko začetnico). Doživeli smo najsrमतnejše ponižanje človeške kreature; to je bila svetovna vojska. Takrat ni bil oskrunjen samo en narod ali pa dva, temveč vse človeštvo vseh stanov, ver in kulturnih izročil je padlo v plen zmedenih računov blaznih vladeželjnih in njihovih pokornih hlapcev. Naš odpor zoper to krvavo skrunitev je bila vera v svetost človeka in upanje v socialno občestvo, kjer bi bila ta svetost v ljubezni priznana in zavarovana. Toda skrivnostna sila nacionalnih življenj, ki v plemenitem zanosu dviga vas nad nami, poraja tudi snov za vso ono krvavo zmedo, v kateri raste sovraštvo, krivica, boj in vojska. Vse to smo slutili, zato smo sanjali (delali smo za jugoslovansko državo kot za prvi vzgled nove nacionalne in socialne solidarnosti, kjer služi vse samo razcvetu človeške duše in telesa) o takšni umetnosti, ki bi v strahotnih podobah in prisposodobah šla pred človeštvom kot ognjeni steber ter ga za vedno povedla od rdečega morja v obljubljeni deželo. To je bila ideja slovenskega ekspresionizma. Blazna ideja — boste rekli. Zares sem videl enega ali drugega, ki je segel po vrvi, zamokresu ali pa se je zagnal v prepad, ali pa zamenjal idilo povojnega akademika z „idilo na Studencu“ ali pa še kje drugje. Drugi pa smo zlezli v skromne uradniške službice, kajti tudi pri nas ostanejo povprečneži živi in zdravi.

Zdaj ste vi na vrsti. Začeli ste na videz čisto drugje kakor smo nehali. Vaš umetnostni in življenjski ideal ni več „naš“ imaginarni človek, temveč slovenski delavski, kmečki in intelektualni proletarec. Stvarno ste zagrabili kos neposrednega življenja in ga hočete nagega dvigniti kot svojo bojno in umetniško zastavo. Večni boj med romantiko in realizmom se ponavlja spet enkrat v našem slovstvu! Zaradi tega sta koristnejši, kakor smo bili mi. Niste, kakor smo včasih mislili, samo kulturni epigoni obnovljenega ekstremnega svetovnega nacionalizma, temveč ste res glasniki krvave slovenske potrebe. Naše slovstvo je bilo, razen v vrhovih, ki pa so vsi romantičnega značaja, dosedaj pisano skoro samo „za poduk in kratek čas“. Toda tisti „poduk“ je bila vzgoja v hinavščini; otročarije, ki so jih pisali gruntarski sinovi, služeči kot mašniki in šolniki. Kdor je poznal našo vas samo iz njihovih knjig, ta se je v duhu sprehajal v fantastično čednostni deželi Kristofa Schmida. Tudi to je posledica slovenskega janzenizma in jožefinizma. Le redki pogumni ljudje so upali zapisati resnico, če so jo bolj slučajno kakor zavestno

spoznali. V odgovor jim je kriknilo krdelo privilegiranih licemercev, ki so se dobrikali narodu in njegovim „čednostim“ ter so zavrgli odkritosrčno besedo z njenim glasnikom vred.

Vgnezdilo se je lažno prepričanje o zdravem in dobrem ljudstvu, ki pa se je prav za prav že pogrezalo v prepade budodelstev, pijanstva in drugih razvad, ki so v nekih slovenskih pokrajinah že docela zlomile moralno in socialno hrbtenico vaškega prebivalstva.

Tej moralni in duhovni stiski se je pridružila od prevrata sem še politična in socialna beda našega deželana in meščana. Vse te kuge so si prav za prav se stre, saj so se porodile iz usodnega manjvrednostnega kompleksa slovenskega izobraženca in meščana. Edino zdravilo zoper nje je, — volja in moč, — ustvariti iz našega večnega nomadskega političnega življenja popolnoma dograjen slovenski politični dom, v katerem bo zbrano v organski duhovni in socialni občini vse, kar živi v mejah in izven mej te države, ter je slovensko po duhu in jeziku. To mora biti naš minimalni narodni program, za katerega moramo zastaviti duh in srce.

Slutim, da sem te misli nekako nehote posnel iz naše zgodovine, še bolj pa iz vzpona našega najmlajšega rodu, ki ve, da slovenska reč sicer ne more propasti, da pa je potrebno za njeno normalno rast dejanj, rastočih iz najvišjega duhovnega in telesnega junaštva.

Druga misel, ki sem jo posnel iz Kranjčeve knjige, je samo nekakšna podoba, ki dokazuje resničnost prve. Odkritosrčnost, s katero se je pisatelj lotil upodobitve svojega rojaka prekmurskega kmeta —, mu je nehote dala še neko nagrado. Dokazal je s svojim delom, da je samo skromni žarek socialne pravičnosti, ki je posijal na prekmurskega težaka v podobi agrarne reforme, do dna preoblikoval to prastaro slovensko rajo. Nobena slovenska knjiga mi ni s tako sugestivno silo razodela resnice, da je kmet brez zemlje obsojen na najbednejše duhovno in telesno životarjenje, kakor sem to občutil ob Kranjčevi knjigi.

Kolika vzpodbuda za mladi rod, ki se hoče predvsem bojevati za pravilno ureditev socialnega življenja. Dela naših starejših pripovednikov so rastla iz globin našega narodnega življenja, najmlajši rod pa hoče črpati svoje navdihe iz našega socialnega boja, ki pa je zaradi svojevrstnih zapletljajev tudi naš narodni boj. Zarja socialnega in življenjskega optimizma, ki je razlita nad Kranjčevo povestjo, nam potrjuje, da je šele s socialnim prerodom pridobljen naš človek za slovensko politično idejo.

Ne rad bi na koncu teh bežnih razmišljanj padel v žargon poklicnega kritikarstva. Bližnji rojak Kranjčevih ljudi sem. Mislil sem, da jim poznam dušo in obraz. Vendar mi je mladi avtor razkril toliko globin njihove duše, da se sramujem, da jih nisem bolje poznal. Vidi se mu, da živi s svojim rodом, da misli in čuti z njim. Tu je vir njegove mladostne pripovedne sile, tu poroštvo za njegov razvoj.

A. Slodnjak.

Politični pregled

Temelji varnosti in miru

Dogodki, ki so se zvrstili od letošnje pomladi sem, so do skrajnosti stopnjevali obstoječo napetost mednarodnih razmerij. Vojaška zasedba Porenja je ostala, kakor je bilo od vsega začetka pričakovati, izvršeno dejstvo. Svet Zveze narodov tudi zdaj ni mogel priti dalje kakor do gole ugotovitve, da je Nemčija prelomila versajsko in lokarnsko pogodbo. Nadaljnji ukrepi so doslej ostali samo predmet